

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาประสบการณ์ อารมณ์อ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นอาการที่ผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ต้องเผชิญตลอด ระยะของการดำเนินโรค และเป็นอันตรายต่อชีวิตในที่สุด อาการอ่อนล้ายังเป็นอาการรบกวนที่มีผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม ที่อาจส่งผลให้การเจ็บป่วยมีความรุนแรงมากขึ้น จนเกิดข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน อาการอ่อนล้าเป็นปรากฏการณ์ที่ยากต่อการทำความเข้าใจได้อย่างแท้จริง อันเนื่องจากอาการอ่อนล้าเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งประสบการณ์ อารมณ์ของแต่ละบุคคลอาจมีความแตกต่างกันได้ของการรับรู้หรือการให้ความหมายของอาการ ประสบการณ์อาการ และการจัดการกับอาการในอดีต รวมทั้งสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่จะช่วยให้เข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดประสบการณ์อาการอ่อนล้าได้อย่างเป็นองค์รวมตามมุมมองของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้อธิบายระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย วิธีการดำเนินการวิจัยที่อธิบายกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลและสถานที่ศึกษา กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล การเลือกสถานที่ศึกษา และสถานการณ การบริการ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และความน่าเชื่อถือของ งานวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกสถานที่ศึกษา (Participant and Setting)

ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพมักใช้คำเรียกแทน กลุ่มตัวอย่างแตกต่างไปจากงานวิจัยเชิงปริมาณว่า ผู้เข้าร่วมวิจัย (Participants) หรือผู้ให้ข้อมูล (Informants) และการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่สุด คือ ผู้ที่มีประสบการณ์อยู่ในวัฒนธรรม หรือผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม หรือปรากฏการณ์ที่สนใจ ศึกษา (Streubert & Carpenter, 1999, p. 22) วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้มักเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกบุคคลที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้ติดตามวัตถุประสงค์ของ การศึกษา (Streubert & Carpenter, 1995, p. 43)

ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่มีประสบการณ์อาการอ่อนล้า และเข้ารับการตรวจรักษาแผนกผู้ป่วยนอกหรือคลินิกให้คำปรึกษา และแผนกผู้ป่วยในโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี โดยทำการศึกษาในระหว่างเดือน มิถุนายน พ.ศ.2546 จนถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด ดังนี้

1. อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป
  2. ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าติดเชื้อเอชไอวี และ/หรือเป็นโรคเอดส์ โดยมีผลการตรวจเลือดยืนยันด้วยวิธี ELISA (Enzyme-Linked Immunosorbent Assay)
  3. รับรู้ว่าตนเองติดเชื้อเอชไอวี หรือเป็นโรคเอดส์
  4. ระดับความรู้สีก้าวดี สามารถฟังและพูดภาษาไทยได้เข้าใจ ไม่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่า มีความผิดปกติทางสมองและระบบประสาท
  5. ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย และให้สัมภาษณ์บันทึกเทป
  6. มีประสบการณ์อาการอ่อนล้า จากการประเมินด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล
- การเลือกสถานที่ศึกษา**

การเลือกสถานที่ศึกษา สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่า สนาม (Field) ซึ่งเป็นที่ที่ปรากฏการณ์สังคมที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ของการเข้าไปศึกษาในสนาม เนื่องจากต้องการความเป็นธรรมชาติของการเกิดปรากฏการณ์มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยที่เข้าไปอยู่ในสนามต้องสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่อยู่ในสนาม เพื่อเกิดความไว้วางใจใจ ทำให้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกันและกันได้ แต่ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่เต็มใจ ย่อมทำให้ปฏิสัมพันธ์ภายในสังคมนั้นเกิดข้อจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องเตรียมศึกษาข้อมูลและเลือกสถานที่ศึกษาให้เหมาะสมก่อนที่จะเข้าไปสู่สนามจริง (Streubert & Carpenter, 1999, pp. 21-22)

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาถึงผู้รับบริการและธรรมชาติของการเข้ารับบริการสุขภาพของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งโรงพยาบาลที่ได้พิจารณาเลือกเป็นสถานที่ศึกษา คือ โรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาดใหญ่ จำนวน 120 เตียง สามารถให้บริการผู้ป่วยภาวะวิกฤตและภาวะเรื้อรัง และรับการส่งต่อผู้ป่วยหนักจากโรงพยาบาลชุมชนใกล้เคียงที่มีขนาดเล็กกว่ารวมถึงสถานีนอนมัยในเครือข่าย สถานที่ศึกษานี้เปิดบริการคลินิกนิรนามให้คำปรึกษากับผู้ที่ต้องการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี และจัดตั้งชมรมผู้ติดเชื้อเอชไอวีเป็นแหล่งช่วยเหลือและเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม 2 ท่าน นักจิตบำบัด 1 ท่าน นักจิตวิทยาให้คำปรึกษา 1 ท่าน รวมทั้งทีมพยาบาลประจำแต่ละแผนกของผู้ป่วยใน ที่คอยให้คำปรึกษาดูแลปัญหาสุขภาพผู้ป่วยเอดส์ที่พักรักษาตัวในโรงพยาบาล

ผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษาครั้งนี้เป็นผู้ให้ข้อมูลที่เข้ารับการรักษาทิ้งแผนกผู้ป่วยนอก (Out Patient Department: OPD) หรือคลินิกให้คำปรึกษา (Clinic Counselling) และแผนกผู้ป่วยใน (In Patient Department: IPD) ดังนั้นสถานที่สัมภาษณ์เจาะลึกจึงมีความเหมาะสมต่อการศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลที่มารับบริการแผนกผู้ป่วยนอกหรือคลินิกให้คำปรึกษาสามารถใช้ห้องให้คำปรึกษาเป็นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลที่เข้ารับการรักษาแผนกผู้ป่วยใน คือ แผนกอายุรกรรมและศัลยกรรมหญิง สามารถใช้ห้องให้คำปรึกษาที่จัดไว้พูดคุยเป็นสัดส่วนเฉพาะอยู่ภายในประจำตึก ส่วนแผนกอายุรกรรมและศัลยกรรมชายไม่มีห้องให้คำปรึกษาประจำตึกแต่สามารถใช้ห้องแยกกันโรคที่จัดเป็นสัดส่วนภายในตึกผู้ป่วยหรือขอใช้ห้องที่คลินิกให้คำปรึกษาได้ การพูดคุยในห้องที่มีขีดเป็นส่วนตัวเช่นนี้จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเป็นอิสระต่อการสนทนา และรู้สึกถึงการเก็บความลับการเจ็บป่วยของตนเองได้กรณีที่ไม่ต้องเปิดเผยต่อผู้อื่น

สถานการณ์การให้บริการ

ผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่จะเข้ารับบริการที่โรงพยาบาลชุมชนแห่งนี้ กรณีเป็นผู้ป่วยนอก รายใหม่สามารถขอเข้ารับบริการทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่ 8.00 น.- 16.00 น. โดยแจ้งความต้องการขอเข้ารับคำปรึกษาหรือตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีที่คลินิกให้คำปรึกษาได้โดยตรงไม่ต้องผ่านห้องบัตร ทางคลินิกให้คำปรึกษาจะดำเนินการตามขั้นตอนการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีต่อไป โดยถ้าพบว่ามีผลผิดปกติของผลเลือด แพทย์จะทำการแนะนำให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีเมื่อผู้รับบริการสมัครใจ กรณีเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายเก่าที่ไม่ได้อยู่ในชมรมกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีหรือไม่ได้อยู่ในโครงการรับยาต้านไวรัสเอดส์จะได้รับการนัดตรวจรักษากับอายุรแพทย์ประจำเจ้าของไข้ในวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี ช่วงเวลา 8.00-12.00 น. กรณีที่เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่อยู่ในโครงการรับยาต้านไวรัสเอดส์จะมีการนัดพบกลุ่มพร้อมกับได้รับการตรวจรักษาประจำทุกวันพฤหัสบดีท้ายของแต่ละเดือน และถ้ามีการนัดตรวจซักก่อนวันพบกลุ่มก็จะนัดมาให้ตรงกับวันที่อายุรแพทย์เจ้าของไข้เดิมออกตรวจ ซึ่งผู้ติดเชื้อเอชไอวีจะนำบัตรนัดมาติดต่อกับคลินิกให้คำปรึกษาและเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกให้คำปรึกษาจะพาผู้รับบริการไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอกอีกครั้ง

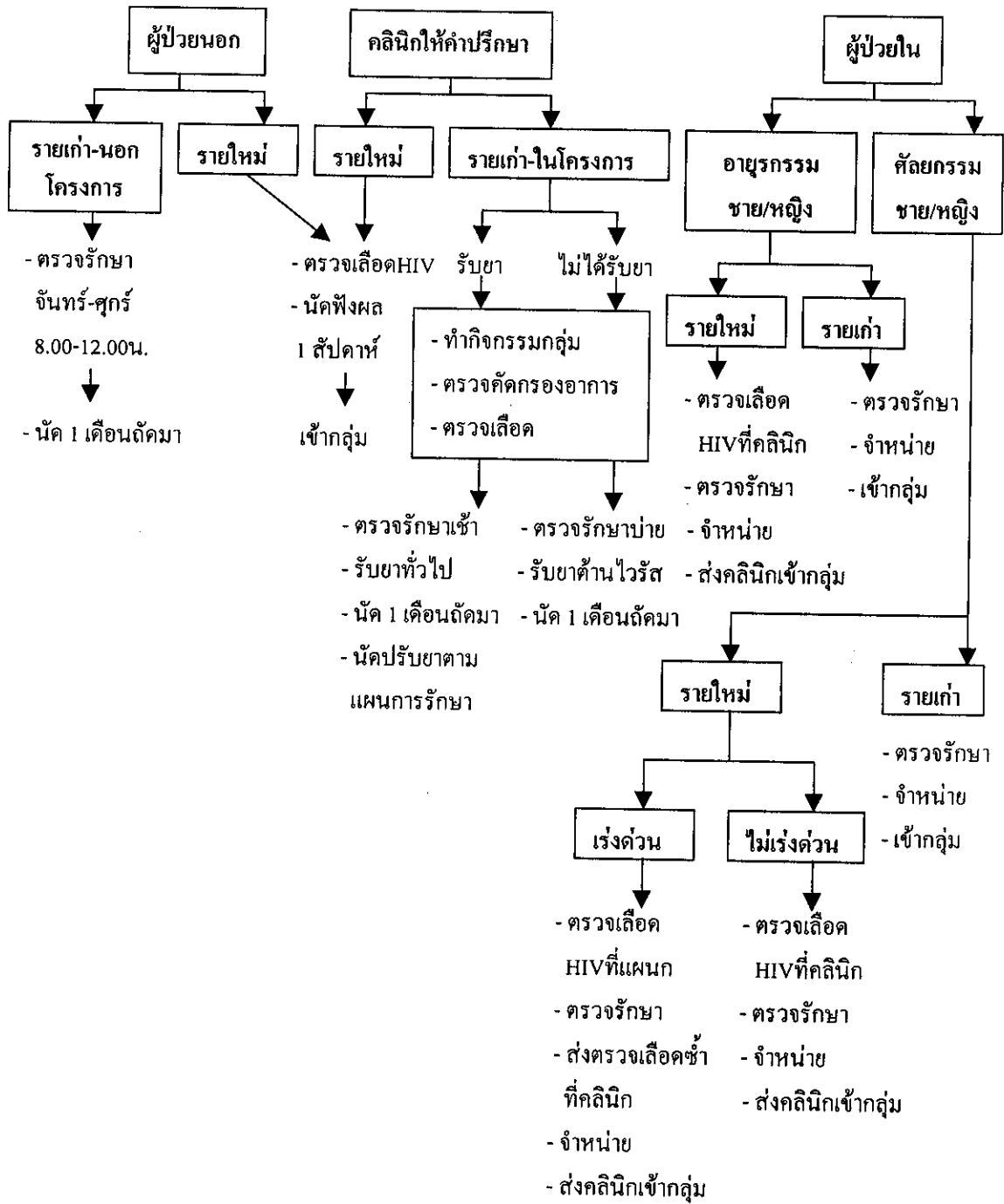
ส่วนการให้บริการของคลินิกให้คำปรึกษา สถานที่ตั้งแยกตัวอาคารออกจากแผนกผู้ป่วยนอก ตั้งอยู่ริมสุดของพื้นที่ในโรงพยาบาลมีสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสงบและเป็นสัดส่วน เมื่อเข้าไปในคลินิกสถานที่แยกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นที่พักนั่งรอของผู้มารับบริการ ส่วนที่สอง เป็นห้องให้บริการต่าง ๆ มีห้องคลายเครียด ห้องให้คำปรึกษา และห้องทำกิจกรรมกลุ่ม มีเจ้าหน้าที่ประจำคลินิก 3 ท่าน เป็นนักจิตบำบัด 1 ท่าน นักจิตวิทยาให้คำปรึกษา 1 ท่าน นักสังคมสงเคราะห์ 1 ท่าน โดยให้บริการทั้งคำปรึกษาปัญหาการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี ยาเสพติด ครอบครัว และการทำงาน ในส่วนของให้คำปรึกษาการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีและปัญหาสุขภาพของผู้ป่วย

เอดส์มีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบประจำทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ จำนวน 2 ท่าน คือ นักจิตบำบัดและนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา มีพยาบาลวิชาชีพอีก 1 ท่าน ที่ได้รับการอบรมเรื่องการให้คำปรึกษาและยาต้านไวรัสเอดส์เข้ามาช่วยเสริมดูแลประจำเฉพาะวันนัดพบกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีของทุกเดือน งานบริการเกี่ยวกับการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีของผู้รับบริการรายใหม่จะมีการบันทึกเอกสารโดยการใส่รหัสแทนชื่อจริง ให้บริการคำปรึกษาก่อนและหลังการตรวจเลือดตามขั้นตอนหลักการให้คำปรึกษา พร้อมกับนัดฟังผลเลือดอีก 1 สัปดาห์ถัดมา เมื่อพบว่ามีความผิดปกติของผลเลือดแพทย์จะทำการแนะนำให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีตามความสมัครใจหรือผู้รับบริการสามารถสื่อสารทางโทรศัพท์เพื่อขอเลื่อนนัดฟังผลกรณีไม่พร้อมหรือขอเข้ารับบริการก่อนกำหนดได้ตามความสมัครใจ เมื่อเกิดภาวะวิตกกังวลสูง โดยได้รับให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตามปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรค การลดภาวะเสี่ยง การปฏิบัติตัว การรักษาด้วยยาและแพทย์ทางเลือก แผลงให้ความช่วยเหลือหลังได้รับการติดเชื้อเอชไอวี โดยรวมระยะเวลาการพูดคุยประมาณ 30-90 นาทีต่อราย ซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นปัญหาของแต่ละบุคคล

ส่วนงานบริการการเข้าร่วมชมรมกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีและโครงการยาต้านไวรัสเอดส์ผู้รับบริการเข้ารับบริการได้ตั้งแต่เวลา 8.00 – 16.00 น. โดยมีผู้รับบริการทั้งหมดประมาณ 40 – 60 คนต่อครั้งในวันพฤหัสบดีสุดท้ายของทุกเดือน ซึ่งงานบริการนี้ทางหน่วยงานจะไม่อนุญาตเจ้าหน้าที่อื่นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องเข้ามา เนื่องจากต้องการความเป็นส่วนตัวและพิทักษ์สิทธิผู้รับบริการกลุ่มนี้เริ่มจากผู้รับบริการจะได้รับตรวจคัดกรองจากนักจิตวิทยาให้คำปรึกษาและพยาบาลวิชาชีพ ด้วยการซักประวัติ ตรวจวัดความดันโลหิต ชั่งน้ำหนักตัว มีการเจาะเลือดของผู้รับบริการทุกรายเพื่อตรวจนับเม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเอ็นไซม์ตับเป็นประจำทุก 3 เดือน ส่วนรายที่มีปัญหาสุขภาพจะได้รับการตรวจเลือดตามใบนัดพบแพทย์ของเดือนที่ผ่านมา หลังจากนั้นทำการแยกผู้รับบริการเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มที่ไม่ได้รับยาต้านไวรัสเอดส์จะได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ในช่วงเช้าเวลา 11.00 – 12.00 น. ส่วนกลุ่มที่ได้รับยาต้านไวรัสเอดส์จะได้รับการตรวจรักษาหรือปรับเปลี่ยนสูตรยาจากแพทย์ในช่วงบ่าย เวลา 13.00 – 15.00 น. ซึ่งช่วงก่อนแพทย์ตรวจผู้รับบริการจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มด้วย ส่วนของการได้รับยาถ้าเป็นยารักษาอาการทั่วไปจะรับยาที่ห้องรับยาแผนกผู้ป่วยนอกยกเว้นยาต้านไวรัสเอดส์เจ้าหน้าที่ประจำคลินิกจะเป็นผู้จัดและจ่ายยาเอง เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบการรับประทานยาต้านไวรัสเอดส์อย่างต่อเนื่อง โดยการตรวจสอบจำนวนเม็ดยาที่เหลือการรับประทานยาตรงตามเวลา การให้คำแนะนำอาการข้างเคียงสำหรับผู้ที่ต้องปรับเปลี่ยนสูตรยาใหม่ และการนัดพบแพทย์ครั้งต่อไป ทั้งนี้ผู้รับบริการจะได้รับความสะดวก โดยมีแพทย์ผู้ตรวจ และเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการมาให้บริการที่คลินิกให้คำปรึกษาด้วย

กรณีเป็นผู้ป่วยในที่ได้รับการรักษาแบบไม่แรงดาวน์ เมื่อแพทย์ทำการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นด้วยการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี แพทย์จะเป็นผู้บอกคร่าว ๆ ถึงความจำเป็นขออนุญาตการตรวจ

เลือดเพื่อเหตุผลของการตรวจวินิจฉัยด้านการรักษาทั่วไป ๆ โดยแจ้งให้ผู้ป่วยทราบถึงการส่งต่อผู้ป่วยไปยังคลินิกให้คำปรึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยก่อนเข้ารับ การตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี ซึ่งเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกให้คำปรึกษาจะศึกษาประวัติการเจ็บป่วยกับ แพทย์เจ้าของไข้ จากพยาบาลประจำแผนกผู้ป่วยใน และศึกษาข้อมูลจากประวัติบันทึกการเจ็บป่วย ต่าง ๆ เมื่อรับทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วยแล้ว จึงทำการนัดเวลาขอเข้าพบผู้ป่วยอีกครั้ง โดยมี เจ้าหน้าที่ประจำแผนกผู้ป่วยในเป็นผู้พาผู้ป่วยไปส่งและรับกลับ เจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาจะทำตาม ขั้นตอนของหลักให้คำปรึกษา ก่อนและหลังการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีเช่นกัน กรณีที่ผู้ป่วย ปฏิเสธการตรวจเลือดหาการติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยก็จะได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องโรค การดูแล สุขภาพและการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับโรคเอดส์ด้วยเช่นกัน ในกรณีเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาอย่าง เร่งด่วนเพื่อช่วยเหลือนชีวิตไว้ก่อน เช่น ได้รับการผ่าตัด เป็นต้น ผู้ป่วยจะได้รับการตรวจเลือดหาเชื้อ เอชไอวีทันทีที่แผนกผู้ป่วยในก่อน ถ้าพบว่ามีความคิดปกติของผลเลือดพร้อมกับได้รับการรักษา ทางด้านร่างกายดีขึ้นแล้ว แพทย์จะยังไม่แจ้งผลเลือดให้ผู้ป่วยทราบแต่จะส่งต่อผู้ป่วยเข้าสู่ขั้นตอน การตรวจเลือดที่คลินิกให้คำปรึกษาอีกครั้งเพื่อเป็นการเตรียมทางด้านจิตใจ โดยผู้ป่วยทั้งที่รับการ รักษาแบบเร่งด่วนและไม่เร่งด่วนจะได้รับคำแนะนำจากแพทย์เพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ผู้ติดเชื้อเอชไอวีตามความสมัครใจเช่นกัน สถานการณ์บริการดังกล่าวผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพ สถานการณ์ให้บริการไว้ดังนี้ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แสดงสถานการณ์ให้บริการของโรงพยาบาลแหล่งข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล (Procedure of Data Collection)

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความหมาย อาการอ่อนล้า ปัจจัยที่ทำให้อาการอ่อนล้ามากขึ้นและลดลง ผลกระทบของอาการ การจัดการกับ อาการและผลลัพธ์ของการจัดการ และความต้องการได้รับการดูแล/ช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพื่อ บรรเทาอาการอ่อนล้าจากการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัย ได้อธิบายวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล การพิทักษ์สิทธิ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังต่อไปนี้

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้คิดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ ที่ได้รับการตรวจรักษา ที่แผนกผู้ป่วยนอกหรือคลินิกให้คำปรึกษา และแผนกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งใน จังหวัดปราจีนบุรี โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลครั้งแรกเป็นการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด เริ่มจากผู้วิจัยเข้าพบเจ้าหน้าที่ประจำแผนกผู้ป่วยนอกหรือคลินิกให้คำปรึกษา และแผนกผู้ป่วยในของ โรงพยาบาล เพื่อติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล โดยให้เจ้าหน้าที่ ประจำแต่ละแผนกเป็นผู้ทาบตามผู้คิดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่รับรู้ว่าตนเองติดเชื้อเอชไอวี และมีความยินยอมเปิดเผยข้อมูลการเจ็บป่วย เพื่อผู้วิจัยขออนุญาตผู้คิดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่มีความ ประสงค์เปิดเผยข้อมูลก่อน แล้วจึงทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากเวชระเบียน ประวัติ และบันทึกต่าง ๆ ทำการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยพยายามคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความ หลากหลายและครอบคลุมทั้งผู้ให้ข้อมูลแผนกผู้ป่วยนอกหรือคลินิกให้คำปรึกษาที่เคยและไม่เคย ผ่านประสบการณ์เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในมาก่อน คัดเลือกทั้งแผนกผู้ป่วยในด้านอายุกรรม และศัลยกรรม ทั้งเพศชายและเพศหญิง เมื่อทำการคัดเลือกได้ตามคุณสมบัติแล้ว ผู้วิจัยจึงขอเข้าพบ และแนะนำตัวกับผู้ป่วยอีกครั้ง เพื่อสร้างสัมพันธภาพเบื้องต้น และติดต่อขออนุญาตเป็นผู้ให้ข้อมูล อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร โดยแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย อธิบายวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์เจาะลึกและบันทึกเทปเสียง แจ้งการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลตลอดการดำเนินการวิจัยตาม รายละเอียดของแบบฟอร์มพิทักษ์สิทธิ์ เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิ์ โดยให้เซ็นชื่อในแบบฟอร์มพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งขออนุญาตเข้าพบครั้งต่อไป เพื่อดำเนินการตามกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ส่วนขนาดของกลุ่มตัวอย่างหรือการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล จะขึ้นอยู่กับจำนวนข้อมูล สามารถตอบคำถามวิจัยได้มากและครอบคลุมเพียงพอทุกมิติที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา (Rice & Ezzy, 1999, pp. 46-47) นั่นคือจะสิ้นสุดเมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว (Saturation) ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนด ล่วงหน้าได้ว่าจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวนกี่คน จำนวนผู้ให้ข้อมูลจะพิจารณาจากความ

อิมตัวเชิงทฤษฎี คือ ไม่มีข้อมูลใหม่หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นอีก หมวดหมู่ได้รับการพัฒนาอย่างแน่นหนาและทุกองค์ประกอบได้รับการอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ได้รับการสร้างและตรวจสอบแล้วเป็นอย่างดี (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 299) แต่ในทางทฤษฎีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มโรคเรื้อรังมีขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 35 คน (Charmaz, 1991, p. 271 cited in Rice & Ezzy, 1999, p. 47) หรือวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาเชิงทฤษฎีพื้นฐาน (Grounded Theory Study) และการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งมีขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20-50 คน (Polit, Beck, & Hungler, 2001, p. 248)

แต่การศึกษาครั้งนี้มีขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลจากแผนกผู้ป่วยนอก จำนวน 1 คน คลินิกให้คำปรึกษา จำนวน 10 คน และแผนกผู้ป่วยในอายุรกรรมชาย จำนวน 5 คน ผู้ป่วยในอายุรกรรมหญิง จำนวน 7 คน ขณะติดตามเยี่ยมอาการเพื่อทบทวนเป็นผู้ให้ข้อมูลมีผู้เสียชีวิต จำนวน 1 คน และหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์มีผู้ให้ข้อมูลเสียชีวิตอีก 1 คน ส่วนสถานที่เก็บข้อมูลแผนกศัลยกรรมหญิงและศัลยกรรมชาย ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยวิกฤตที่ต้องได้รับการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีเพื่อเข้ารับการรักษาแต่แบบเร่งด่วนจึงไม่ได้ทบทวนเป็นผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากเป็นผู้ป่วยรายใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับการตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีมาก่อนและไม่ได้ดำเนินการเตรียมผู้ป่วยตามขั้นตอนของการเจาะเลือดหาเชื้อเอชไอวี

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

ลักษณะด้านจริยธรรมโดยทั่วไปของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องการปกป้องพิทักษ์สิทธิความเป็นบุคคลของผู้ให้ข้อมูล และการได้รับความเห็นชอบของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าไปศึกษาในสนาม รวมทั้งข้อตกลงของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลในฐานะของผู้ให้การดูแลรักษา กับบทบาทของการรับฟังและการให้กำลังใจซึ่งถือว่าผู้วิจัยควรปฏิบัตินอกเหนือจากการวิจัย (LoBiondo-Wood & Haber, 2002, pp. 156-157) ดังนั้นการพิทักษ์สิทธิจึงหมายถึงรวมถึงการที่ผู้ให้ข้อมูลต้องได้รับทราบข้อมูลทั้งหมดและเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับทุกขั้นตอนของการเข้าร่วมวิจัย และสามารถมีสิทธิอิสระที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย แต่การวิจัยเชิงคุณภาพมีข้อแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ถึงแม้ผู้ให้ข้อมูลยินยอมที่จะเข้าร่วมศึกษาวิจัยแล้ว ขณะการดำเนินงานในบริบทอาจเกิดปัญหาใหม่ขึ้น โดยที่ผู้วิจัยไม่ได้มีการเตรียมรับสถานการณ์มาก่อน การพิทักษ์สิทธิจึงควรเป็นข้อตกลงระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อกันทั้งในด้านจิตใจ และการแสดงถึงการรับรองว่าการวิจัยจะไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนควรมีขั้นตอนการพิทักษ์สิทธิอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการวิจัยด้วย (Streubert & Carpenter, 1999, pp. 34-37)

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเก็บข้อมูลจนกระทั่งนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยแนะนำตัวตามข้อความในใบพิทักษ์สิทธิ ให้คำอธิบาย

ล่วงหน้าถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง บอกข้อมูลถึงลักษณะการสัมภาษณ์เจาะลึก ขออนุญาตในการจดบันทึกและการบันทึกเสียงการพูดคุย ให้ความสำคัญในการคิดและการถามคำถามต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมวิจัย ผลการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลจะไม่ส่งผลกระทบต่อใด ๆ ต่อการได้รับบริการรักษาพยาบาลจากทีมสุขภาพที่ควรจะได้รับตามสิทธิที่มีอยู่ ผู้วิจัยขออนุญาตทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรตามแบบฟอร์มผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในห้องที่ได้รับการจัดให้มีความเป็นส่วนตัว คือห้องให้คำปรึกษาสุขภาพของคลินิกให้คำปรึกษา และห้องที่จัดเป็นสัดส่วนในแผนกผู้ป่วยใน เพื่อคำนึงถึงสิทธิความเป็นบุคคล และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะตอบคำถาม ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามนั้นได้ รวมทั้งขอยุติการสนทนาการพูดคุยได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีสิทธิขอข้อมูลจากการบันทึกเสียงคืนได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องระบุเหตุผล ส่วนการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปอภิปรายหรือพิมพ์เผยแพร่จะกระทำในภาพรวมเพื่อจุดมุ่งหมายในวิชาชีพเชิงวิชาการในขอบเขตที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น โดยไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล และข้อมูลที่ได้นับบันทึกเสียงผู้วิจัยจะลบทำลายทิ้งเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยต้องทำการสืบค้นรายละเอียดของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยหลาย ๆ วิธี คือ การศึกษาข้อมูลการเจ็บป่วยและการรักษาจากประวัติผู้ป่วยในแบบบันทึกต่าง ๆ การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนามดังนั้นผู้วิจัยจึงอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวและขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เสนอต่อผู้อำนวยการ โรงพยาบาลแหล่งข้อมูล และหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล เพื่อชี้แจงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย เพื่อขอความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการวิจัย
2. ผู้วิจัยพบหัวหน้าหอผู้ป่วยนอกหรือเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกให้คำปรึกษา และหัวหน้าหอผู้ป่วยใน เพื่อสร้างสัมพันธภาพ โดยการแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอความร่วมมือให้เป็นผู้ประสานงานในการบอกผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ได้ทราบว่าจะมีนิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตที่กำลังทำวิจัยประกอบการศึกษามาขอพูดคุย และทาบทามให้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้
3. ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามขั้นตอนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวไปแล้วข้างต้นผู้วิจัยคำนึงถึงหลักจริยธรรม โดยต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลก่อน และศึกษาข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลการเจ็บป่วยจากทะเบียนประวัติและบันทึกต่าง ๆ ก่อนที่จะสร้างสัมพันธภาพ

4. ผู้วิจัยพบผู้ให้ข้อมูล สร้างสัมพันธภาพ โดยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ได้รับรู้สภาพความเป็นจริงที่ซ่อนเร้นอยู่ โดยมีความเชื่อว่าความสัมพันธ์และความไว้วางใจที่ติดต่อกันจะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกมีอิสระที่จะพูดและสามารถพูดคุยกันได้มากขึ้น ความสัมพันธ์และการไว้วางใจจะเกิดและพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยการปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความปรารถนาดีและเอื้ออาทรจากใจถึงใจ ขจัดอคติ ความคิดทางลบ ไม่ชักนำหรือเก็บสะสมอารมณ์ที่มีผลต่อความสงบสุขของชีวิตตนเอง เพื่อให้มีจิตใจที่ว่างและพร้อมที่จะฟังอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลแสดงถึงความเป็นมิตร ความตั้งใจ สนใจที่จะรับรู้ความรู้สึก ปัญหาของผู้ให้ข้อมูลด้วยความจริงใจ ให้ความสำคัญ ให้เกียรติผู้ให้ข้อมูลได้อย่างธรรมชาติทั้งคำพูด สีหน้า แววตา กิริยา การสัมผัส และการแสดงออกอื่น ๆ ทางบุคลิกภาพ ซึ่งช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกพอใจและเต็มใจที่จะได้พูดคุยกับผู้วิจัย (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 302-303)

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพเพื่อเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลให้เกิดความไว้วางใจ โดยผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับการรักษาในแผนกผู้ป่วยในหลังจากได้รับการทาบทามให้เป็นผู้ให้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยยังไม่ทำการสัมภาษณ์ในทันที จะมีการติดตามเยี่ยมอาการอย่างสม่ำเสมอทุกวันเพื่อประเมินความพร้อมของการให้สัมภาษณ์ และรอนจนกว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตอบตกลงด้วยตนเอง ซึ่งใช้ระยะเวลาติดตามในแต่ละรายประมาณ 3 – 7 วัน พร้อมทั้งติดตามเยี่ยมอย่างต่อเนื่องหลังจากให้สัมภาษณ์แล้วเป็นระยะ ๆ จนกว่าผู้ให้ข้อมูลจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ส่วนสถานที่คลินิกให้คำปรึกษา ผู้วิจัยเข้าถึงบริบทโดยได้รับอนุญาตให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการให้บริการในคลินิกเป็นระยะเวลาจนถึง 9 เดือน โดยผ่านการแนะนำตัวจากหัวหน้าประจำคลินิก ผู้วิจัยทำหน้าที่ตรวจคัดกรองอาการ ผู้รับบริการก่อนแพทย์ตรวจรักษา จึงมีโอกาสสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์อาการอ่อนล้าโดยตรงซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานช่วยในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ยังสามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของอาการอ่อนล้าได้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ช่วยเหลือแพทย์ขณะตรวจ และจัดจ่ายยาต้านไวรัสเอดส์ตามแผนการรักษา ได้พูดคุยสอบถามติดตามอาการข้างเคียงของยาเมื่อผู้รับบริการได้รับการปรับเปลี่ยนสูตรยาด้วย การเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลา 3 เดือนแรก จำนวนผู้รับบริการยังมีไม่มากผู้วิจัยจึงสามารถทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามกำหนดได้เดือนละ 1 – 2 คน แต่ในระยะต่อมามีจำนวนผู้รับบริการเพิ่มมากขึ้นผู้วิจัยต้องทำการนัดนอกเวลาวันมาพบกลุ่ม โดยพิจารณาความพร้อมในเรื่องของสุขภาพร่างกาย ค่าใช้จ่ายและความสะดวก เรื่องการเดินทางของญาติผู้นำส่ง และไม่รบกวนวันทำงานประจำของผู้ให้ข้อมูลด้วย

5. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้ข้อมูลและเกิดความคุ้นเคยกับผู้วิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธี ดังนี้

5.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ซึ่งการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นวิธีที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ยังไม่มีผู้รวบรวมมาก่อน (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 176) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลมีความยืดหยุ่นมาก แต่ยังคงควบคุมการสัมภาษณ์เข้าสู่ประเด็นที่เป็นความสนใจของผู้สัมภาษณ์ (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 298) การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการแบบเจาะลึกมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เปิดเผยข้อมูลที่สลับซับซ้อน และเข้าถึงความเป็นธรรมชาติของการให้ความหมาย และการตีความโดยที่ไม่สามารถทดสอบได้ด้วยวิธีเชิงปริมาณ ส่วนวิธีการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรเป็นฝ่ายถามหรือรับฟังเพียงข้างเดียว หรือมีอคติขณะสัมภาษณ์ ควรเป็นการโต้ตอบพูดคุย สนทนากันเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาไม่ควรใช้ระยะเวลาสั้นเกินไป การสัมภาษณ์ที่เหมาะสมในแต่ละครั้ง คือ 30-90 นาทีต่อครั้ง หรืออาจแบ่งเป็นหลายครั้งในวันเดียวกันแต่ไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมง (Rice & Ezzy, 1999, pp. 52-53)

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการแบบเจาะลึก เมื่อผู้ให้ข้อมูลพร้อมและมีความยินดีเต็มใจให้สัมภาษณ์และบันทึกเทป โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 23 คน ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง 30 นาทีต่อครั้ง ระยะเวลาที่ใช้สัมภาษณ์รวม 20 ชั่วโมง 25 นาที เฉลี่ยใช้เวลาสัมภาษณ์ 53 นาทีต่อคน และทำการสัมภาษณ์อย่างน้อย 1 ครั้งต่อราย ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะปล่อยให้บรรยายการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นเอกัตบุคคลของผู้ให้ข้อมูล และเคารพในคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล สำหรับการตั้งคำถามผู้วิจัยใช้ทักษะของการนำ แบบการนำทางอ้อม (Indirect Leading) ด้วยการถามจากเรื่องกว้าง ๆ ไปสู่เรื่องที่เฉพาะ (มาโนช หล่อตระกูล, 2538, หน้า 37-43) โดยการสัมภาษณ์ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลความเจ็บป่วยและการรักษาตามแนวทางการสัมภาษณ์ จากนั้นการสัมภาษณ์จะเริ่มต้นจากคำถามง่าย ๆ แบบกว้าง ๆ ในเรื่องสุขภาพทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วจึงใช้คำถามที่แคบเข้าเกี่ยวกับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเริ่มคิดเกี่ยวกับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ในลักษณะทั่ว ๆ ไป แล้วจึงใช้คำถามเพื่อนำไปสู่ประเด็นที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ตัวอย่างคำถามปลายเปิดที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เช่น กรุณาช่วยเล่าถึงอาการอ่อนล้าที่เกิดกับคุณเป็นอย่างไร คุณคิดว่าอาการอ่อนล้าที่เกิดกับคุณเกิดได้อย่างไร จะเกิดขึ้นเมื่อไร ความถี่บ่อยเป็นอย่างไร (ตามภาคผนวก ข)

ผู้วิจัยใช้เทคนิคและศิลปะในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคในการฟัง (Listening Skills) โดยแสดงให้เห็นให้ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าคุณตั้งใจ (Attending) สนใจ กำลังติดตามสิ่งที่บอกเล่าด้วยการมองประสานสายตา (Eye Contact) การใช้มือประกอบกรพูด (Gesture) โดยส่งสัญญาณคล้อยตาม เพื่อช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจพูดอย่างเต็มใจและยาวนานขึ้น เกิดพลังใจจากการได้ระบายความคิด อารมณ์ การสะท้อนคิด มองประสบการณ์ด้วยมุมมองใหม่ เพิ่มความเข้าใจใน

ตนเอง และในระหว่างการสนทนาผู้วิจัยแสดงท่าทาง (Posture) ที่ปล่อยตามสบาย ไม่เคร่งเครียด และมีพฤติกรรมในการพูด (Verbal Behavior) ที่จะสื่อความหมายถึงความใส่ใจด้วยการแสดงถึง การไม่เร่งรัด ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ขัดจังหวะ ไม่เปลี่ยนเรื่องสนทนาหรือคว่นสรุปข้อมูล (พรรณราย ทรัพย์ะประภา, 2527, หน้า 220-226; ศิริบุรณ์ สายโกสม, 2534, หน้า 288-292) แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้พูดจนกว่าจะจบ ผู้วิจัยจึงเริ่มการสนทนาต่อ

ในกรณีผู้ให้ข้อมูลไม่ตอบคำถามในบางช่วงของการสนทนา ผู้วิจัยต้องไวต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล และคาดเดาเหตุผลของผู้ให้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ด้วยทักษะการเงียบ (Silent) เพื่อรอให้ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความคิดสักครู่ หรือกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลได้พูดต่อไปด้วยการสะท้อนเนื้อหา (Reflection Content) โดยการกล่าวซ้ำข้อความหรือคำสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลพูดออกมา เพื่อช่วยผู้ให้ข้อมูลแสดงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของตนออกมา (พรรณราย ทรัพย์ะประภา, 2527, หน้า 242-243) ใช้เทคนิคการถามคำถามซ้ำคำถามเดิมหรือปรับคำถามใหม่ให้เข้าใจมากขึ้น ถามถึงสาเหตุที่ไม่ตอบคำถามหรือปล่อยคำถามนี้และเปลี่ยนไปสนทนาในหัวข้ออื่น แต่ถ้าผู้ให้ข้อมูลมีความลำบากใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เสียใจ ร้องไห้ ขณะให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะอยู่เป็นเพื่อน เปิดโอกาสให้ร้องไห้หรือแสดงให้เห็นว่าเต็มใจให้ผู้ให้ข้อมูลร้องไห้ ให้การสัมผัสอย่างเอื้ออาทร และรองนกว่าผู้ให้ข้อมูลจะพร้อมพูดคุยต่อไป แต่ถ้าผู้ให้ข้อมูลยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมหรือประสงค์ที่จะยุติการสนทนา ผู้วิจัยจะถามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเพื่อเลือกเวลานัดหมายใหม่ (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2540, หน้า 303-307) ผู้วิจัยวางแผนล่วงหน้าสำหรับผู้ให้ข้อมูลในรายที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์จนผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ผู้วิจัยจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่คลินิกให้คำปรึกษาจำนวน 2 ท่านที่เป็นผู้ชำนาญการให้คำปรึกษาสำหรับผู้ติดเชื้อเอช ไอวี/เอดส์ มาให้การช่วยเหลือด้านจิตใจอย่างต่อเนื่องจนกว่าผู้ให้ข้อมูลสงบลง แต่พบว่าการศึกษารุ่นนี้ผู้ให้ข้อมูลไม่มีปัญหาที่ต้องการการช่วยเหลือด้านจิตใจแต่อย่างใด

การยุติการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการทวนความ เพื่อประเมินความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง โดยสรุปประเด็นการสนทนานี้ยังช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีการสำรวจความคิดและความรู้สึกเพิ่มขึ้นและช่วยให้การสัมภาษณ์จบลงอย่างเป็นธรรมชาติ (พรรณราย ทรัพย์ะประภา, 2527, หน้า 240-250) ซึ่งผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าประสบการณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้ถาม และซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติมโดยผู้วิจัยให้ทักษะการ ให้ข้อมูล (Informing) แนะนำในเรื่องปัญหาสุขภาพตามที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ (ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ และนรา สมประสม, 2534, หน้า 274-276) จากนั้นกล่าวประ โยชน์ที่ผู้วิจัยและวิชาชีพทางการแพทย์จะได้รับจากประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้กรุณาแบ่งปันให้ทราบและกล่าวคำขอบคุณ และนัดหมายการสัมภาษณ์กรณีต้องการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังทำการพูดคุยกับญาติเกี่ยวกับประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ให้ข้อมูลเพื่อเป็นข้อมูลในการตรวจสอบกลับ

ผู้วิจัยได้พูดทบทวนขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลไปเยี่ยมและสัมภาษณ์ที่บ้าน แต่การศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกรายไม่พร้อมที่จะให้ผู้วิจัยติดตามไปเยี่ยมที่บ้านเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความต้องการที่จะปกปิดความจริงเกี่ยวกับสาเหตุของการเจ็บป่วยของตนเองกับสมาชิกบางคนในครอบครัวและในชุมชนที่ตนอาศัย และให้เหตุผลถึงการเป็นอยู่ในชุมชนเล็ก ๆ ถ้ามีคนแปลกหน้ามาเยี่ยมเยียนที่บ้านจะทำให้คนในชุมชนสงสัยมากขึ้น แต่ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลขณะมาพักรักษาตัวในโรงพยาบาลมากกว่า

5.2 การสังเกต (Observation) เป็นวิธีที่ผู้วิจัยใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรม สีหน้าท่าทาง พฤติกรรม การแสดงออกขณะผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าประสบการณ์ และทำการสังเกตผู้ให้ข้อมูลนอกเหนือจากขณะสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลที่นอนพักรักษาตัวในแผนกผู้ป่วยในมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเกตการจัดการอาการอ่อนล้าด้วยตนเองขณะพักรักษาตัว ทำการสังเกตในช่วงเวลาของการปฏิบัติกิจกรรมทางการแพทย์ร่วมกับพยาบาลประจำแผนกผู้ป่วยใน และเพื่อสังเกตการดูแล/ช่วยเหลือจากญาติผู้ดูแลที่มาเฝ้าว่า ญาติผู้ดูแลมีวิธีการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาอาการอ่อนล้าอย่างไร ทำการสังเกตในช่วงเวลาที่ทางแผนกผู้ป่วยในเปิดอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยม ซึ่งช่วงเวลาอาจมีความแตกต่างกัน เช่น เวลาเช้า กลางวัน และเย็น เพื่อติดตามดูการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับญาติผู้ดูแลในแต่ละวัน เพื่อนำข้อมูลจากการสังเกตมาสนับสนุนกับคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำข้อมูลมาประกอบการตรวจสอบสามเส้าให้เกิดความน่าเชื่อถือในงานวิจัยมากขึ้น

5.3 การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต โดยอธิบายเรื่องราวประสบการณ์ และสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตจากิริยาท่าทางของผู้ให้ข้อมูลขณะสัมภาษณ์เป็นการรับรู้และตีความเหตุการณ์ขณะนั้น (Rice & Ezzy, 1999, pp. 163) วิธีนี้เป็นวิธีสำคัญที่ทำให้การวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งเป็นการบันทึกเพื่อป้องกันการลืมที่อาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน ช่วยตั้งสมมติฐานชั่วคราวในการวิเคราะห์ข้อมูลในสนาม ช่วยเรียบเรียงความคิดในการวางแผนต่อไป และช่วยสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ ดังนั้นการจดบันทึกจึงต้องทำอย่างมีระบบและขั้นตอน (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 62-63)

โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลทันที เพื่อป้องกันการสับสนของข้อมูลก่อนที่จะรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป โดยกลับมาบันทึกรายละเอียดภายหลังโดยบันทึกประเด็นสำคัญที่ค้นพบขณะสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลด้าน วันเวลา สถานที่และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง สีหน้าท่าทาง ลักษณะคำพูด พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงโดยไม่ตีความรวมทั้งบันทึกเหตุการณ์ความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้วิจัย หรือปัญหาที่เกิดขึ้นขณะเก็บข้อมูล เพื่อป้องกันการเกิดผลข้างเคียง และใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อมีการนำข้อมูลไปตีความภายหลัง

5.4 การบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ (Tape-Recorded Interviews) ซึ่งมีประโยชน์ในการบันทึกรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กรณีที่ไม่สามารถจดจำและจดบันทึกได้ทั้งหมด แต่ข้อควรระวังการใช้ของผู้วิจัย คือการใช้การบันทึกเทปอาจมีผลต่อการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงต้องตรวจสอบเครื่องก่อนการใช้งานและหลังการบันทึกเทปทันทีเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของการรวบรวมข้อมูลหลังการสัมภาษณ์ หากมีปัญหาในการบันทึกแต่ละครั้งจะได้แก้ไขด้วยการจดบันทึกภาคสนามทบทวนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลได้ (Rice & Ezzy, 1999, pp. 63-64)

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การบันทึกเทปเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเลือกใช้ในโอกาสและเวลาที่เหมาะสมภายหลังจากผู้ให้ข้อมูลมีความคุ้นเคยหรือไว้วางใจต่อผู้วิจัยแล้ว โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนทำการบันทึกเสียงทุกครั้ง

เครื่องมือในการวิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย และการศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และจดบันทึกภาคสนาม และการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงมีการเตรียมพร้อมในการดำเนินการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวผู้วิจัย ผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมตนเองสำหรับในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.1 การเตรียมความรู้ด้านเนื้อหาวิชาการ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของอาการอ่อนล้า ปัจจัยที่ทำให้อาการมากขึ้นหรือลดลง ผลกระทบของอาการ การจัดการกับอาการและผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการอ่อนล้า และความต้องการของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ต่อการดูแล/ช่วยเหลือเพื่อบรรเทาอาการอ่อนล้า ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับอาการอ่อนล้า แนวคิดการจัดการกับอาการ แนวคิดการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความไวเชิงทฤษฎี ตั้งแต่การทบทวนวรรณกรรมให้เห็นประเด็นปัญหาหรือช่องว่างของข้อมูลที่ยังไม่เพียงพอต่อการอธิบายประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ และการเลือกฐานแนวคิดในการดำเนินวิจัย รูปแบบการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ และการกำหนดประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาได้ครอบคลุมและชัดเจนต่อการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับประสบการณ์อาการอ่อนล้าผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ยิ่งขึ้น

1.2 การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธีการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาเชิงทฤษฎีของการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 รายวิชา รวมจำนวน 2 หน่วยกิต และศึกษาเชิงทฤษฎีร่วมกับสัมมนาวิพากษ์วิจารณ์งานวิจัยเชิงคุณภาพรวมจำนวน 11 ชั่วโมง โดยศึกษารายละเอียดของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมจากการอ่านตำราวารสาร คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพและผู้เชี่ยวชาญ

ท่านอื่นหลายท่าน เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สร้างทักษะเบื้องต้น และมีความเข้าใจระเบียบวิธีการวิจัยในงานวิจัยเชิงคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 การเตรียมด้านเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาเชิงทฤษฎีในเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต การจดบันทึกภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูล จากตำราวารสาร และคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมกับการฝึกปฏิบัติเก็บข้อมูลนำร่องในการใช้คำถามปลายเปิดสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ที่โรงพยาบาลแหล่งข้อมูล นำข้อมูลมาถอดเป็นภาษาเขียน วิเคราะห์ข้อมูล และบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างทักษะจนกระทั่งเกิดความมั่นใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงให้ครอบคลุมและลึกซึ้ง

1.4 ประสพการณ์เกี่ยวกับการดูแลพยาบาลและธรรมชาติของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ผู้วิจัยมีประสบการณ์การทำงานในแผนกอายุรกรรมและศัลยกรรมชายนาน 10 ปี ต้องให้การดูแลผู้ป่วยเอดส์มาตั้งแต่ระยะเริ่มแพร่ระบาดใหม่ ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน ทำให้เห็นธรรมชาติของการเจ็บป่วยและมีความเข้าใจในพฤติกรรมของภาวะการเจ็บป่วยทุกระยะอาการของผู้ป่วยกลุ่มนี้ รวมทั้งผู้วิจัยได้ใช้หลักการพยาบาลและหลักการให้คำปรึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและสนองความต้องการตามความเหมาะสมกับผู้ป่วยเฉพาะราย

1.5 การเตรียมความรู้เกี่ยวกับสถานที่ศึกษา ในเรื่องลักษณะผู้ป่วย ปริมาณผู้ป่วย ระยะเวลาของการอยู่โรงพยาบาล ลักษณะของการได้รับบริการทางการแพทย์และการดูแลทางการแพทย์ การได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องที่บ้านจากทีมสุขภาพ เพื่อเป็นข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้ออกแบบการเขียนบันทึกแบบต่าง ๆ สำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา อาชีพเดิมก่อนการเจ็บป่วยและหลังการเจ็บป่วย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนและหลังการเจ็บป่วย รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนก่อนและหลังการเจ็บป่วย สิทธิการรักษา จำนวนบุคคลที่ผู้ป่วยอาศัยอยู่ด้วย ผู้ดูแลใกล้ชิด บทบาทความรับผิดชอบครอบครัวก่อนและหลังการเจ็บป่วย บทบาทความรับผิดชอบในสังคมก่อนและหลังการเจ็บป่วย การเข้าร่วมโครงการและระยะเวลาที่อยู่โครงการ แหล่งประโยชน์หรือสถานที่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

2.1.2 แบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและการรักษา ได้แก่ ระยะเวลาที่รู้ว่าติดเชื้อเอชไอวี จำนวนครั้งที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทุกแห่ง โรคประจำตัวอื่น ภาวะแทรกซ้อนภายหลังติดเชื้อเอชไอวี อาการรบกวน 3 อันดับแรก ยาที่ได้รับการรักษาในปัจจุบัน

วิธีการรักษาอื่น ๆ ที่ใช้ร่วมด้วยนอกเหนือจากการรักษาของแพทย์ จำนวนเม็ดเลือดขาว จำนวนซีดีโฟร์ (ถ้ามี) น้ำหนักตัว ส่วนสูง ระยะเวลาการเกิดอาการอาการอ่อนล้า

2.2 แบบสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ เป็นแนวคำถามที่คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูล โดยมีแนวคำถามย่อยประกอบด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ในการให้ความหมายอาการอ่อนล้า ปัจจัยที่ทำให้อาการอ่อนล้ามากขึ้นหรือลดลง ผลกระทบของอาการอ่อนล้า กลวิธีการจัดการกับอาการอ่อนล้าและผลลัพธ์ของการจัดการอาการอ่อนล้า ความต้องการที่ได้รับการดูแล/ช่วยเหลือเพื่อบรรเทาอาการอ่อนล้าจากบุคคลอื่น และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนำร่องจำนวน 2 ราย เพื่อทดสอบว่า คำถามมีความชัดเจนและความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับแก้คำถามก่อนนำไปสัมภาษณ์จริง

2.3 แบบบันทึกถอดความจากเทปบันทึกเสียงและการให้รหัสเบื้องต้น เป็นแบบบันทึกที่ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลและรหัสข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล

2.4 แบบบันทึกเชิงปฏิบัติการ เป็นแบบบันทึกเพื่อขึ้นำการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป และเป็นแบบบันทึกข้อคำถามเพื่อใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.5 แบบบันทึกการจัดหมวดหมู่ข้อมูล เป็นแบบบันทึกที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้นของข้อมูล

2.6 แบบบันทึกส่วนบุคคลของผู้วิจัย เป็นแบบบันทึกการสะท้อนคิดของผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบผลกระทบจากความคิด ความรู้สึก ความพร้อมของผู้วิจัยต่อกระบวนการวิจัย รวมถึงการเขียนปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของตัวผู้วิจัย เพื่อทำการแก้ไข พัฒนา ป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในงานวิจัย

3. การจัดเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 เครื่องบันทึกเสียงและอุปกรณ์การบันทึก เช่น ม้วนเทป แบตเตอรี่

3.2 สมุดบันทึก และปากกาสำหรับการจดบันทึกภาคสนาม

ประสบการณ์การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงปัญหาและอุปสรรคในสถานการณ์จริงรวมทั้งการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

1. การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลระยะเวลานานและต่อเนื่องพจนเกิดความไว้วางใจนั้นพบว่า ลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเองที่ได้รับการติดเชื้อเอชไอวีมีความยากลำบากต่อการได้ข้อมูลที่เปิดเผย ธรรมชาติของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์มักปิดกั้นตนเองจึงเป็นอุปสรรคกับการสร้างสัมพันธภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่แผนกผู้ป่วยในผู้วิจัยจึงต้องมีการติดตามเยี่ยมอาการทุกวัน

ติดต่อกัน จนผู้ให้ข้อมูลคุ้นเคย การแสดงความเป็นมิตรคอยห่วงใยมาตามอาการเปลี่ยนแปลงในแต่ละวัน เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตัดสินใจพร้อมของการให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ถูกเร่งรัด รู้สึกสบายใจกับการพูดคุยกับผู้วิจัยจนเกิดความไว้วางใจที่จะเล่าข้อมูลความจริงทั้งหมดได้ การติดตามเยี่ยมเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพใช้เวลาที่แตกต่างกันไปตามบุคคล โดยใช้เวลาประมาณ 3 – 7 วันก่อนได้รับการตกลงให้สัมภาษณ์ หลังจากวันสัมภาษณ์บันทึกเทปแล้ว ผู้วิจัยมีการเข้าเยี่ยมเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพต่อเนื่อง โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 2 –3 ครั้ง จนกว่าผู้ให้ข้อมูลจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลหรือบอกการยุติการเยี่ยมล่วงหน้าให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ ซึ่งในช่วงระยะเวลาหลังการสัมภาษณ์นอกจากเข้าเยี่ยมอาการตามปกติแล้วผู้วิจัยยังพูดคุยในบางประเด็นที่สงสัยจากข้อมูลการสัมภาษณ์ และกระตุ้นพูดคุยในประเด็นที่ยังไม่ได้พูดถึง ในรายที่มีประเด็นอื่นเพิ่มเติมจึงขออนุญาตสัมภาษณ์บันทึกเทปอีกครั้ง การสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเต็มใจที่จะให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในครั้งที่ 2 อีกด้วย โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับการจำหน่ายกลับบ้านแล้วในรายที่พร้อมและสมัครใจจะถูกส่งต่อคลินิกให้คำปรึกษาเพื่อเข้าร่วมชมรมกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้วิจัยจึงได้พบกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งที่ชมรมกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี

2. ลักษณะอาการเจ็บป่วยของผู้ให้ข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละวันเป็นอุปสรรคต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เนื่องจากบางครั้งเมื่อมีการตกลงนัดวันสัมภาษณ์ชัดเจนแล้ว เมื่อถึงวันนัดสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลอาจมีอาการของโรครุนแรงมากขึ้น เช่น มีอาการเหนื่อยหอบในเวลา กลางคืนก่อนวันนัดสัมภาษณ์ทำใหนอนหลับไม่ได้ วันรุ่งขึ้นจึงทำให้รู้สึกเหนื่อย เพลียมาก พูดคุยไม่ไหวต้องการพักผ่อน หรือผู้ป่วยมีอาการปวดศีรษะมากไม่สามารถพูดคุยให้สัมภาษณ์ได้ มีผู้ให้ข้อมูลหนึ่งรายที่ผู้วิจัยติดตามทาบทามให้เป็นผู้ให้ข้อมูลถึง 4 วัน แต่กลับเสียชีวิตจากอาการของโรคแทรกซ้อนที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น มีอาการเหนื่อยหอบรุนแรงจากการติดเชื้อราที่ปอด ลักษณะอาการเปลี่ยนแปลงที่เลวลงของผู้ให้ข้อมูลทำให้ผู้วิจัยต้องยืดระยะเวลาการสัมภาษณ์ออกไปเพื่อรอให้อาการทุเลา หรืออาจต้องละทิ้งผู้ให้ข้อมูลรายนั้นไป

3. การเปลี่ยนแปลงอาการของโรคจากการติดตามเยี่ยมผู้ให้ข้อมูลในแต่ละวัน ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกิดอาการอ่อนล้าด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละบุคคลมีลักษณะความรุนแรงของอาการอ่อนล้ามากขึ้นจากสาเหตุใด ในช่วงเวลาที่มีการทำกิจกรรมใด ช่วงเวลาเช้า กลางวัน หรือเย็นเป็นเวลาของอาการสงบ ทำให้ผู้วิจัยสามารถปรับระยะเวลาการเข้าพบที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเจ็บป่วยของผู้ให้ข้อมูลได้ และผู้ให้ข้อมูลรู้สึกมีความพร้อมที่จะพูดคุย ไม่รู้สึกเหนื่อยและเต็มใจที่พูดคุยด้วยในระยะเวลาอันพอกับการบอกเล่าลงลึกในประเด็น

4. ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ต้องคำนึงถึงสิทธิการเก็บความลับของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด การสัมภาษณ์จึงต้องใช้ห้อง

สัมภาษณ์ที่จัดไว้เป็นส่วนตัว ดังนั้นถ้าลักษณะอาการอ่อนล้าของผู้ให้ข้อมูลมีความรุนแรงมาก ผู้ให้ข้อมูลจะไม่สามารถลุกขึ้นนั่งและไปพูดคุยที่ห้องสัมภาษณ์ได้ มีผู้ให้ข้อมูลบางรายพูดคุยได้แต่ลุกขึ้นนั่งให้สัมภาษณ์ไม่ไหวเนื่องจากมีอาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรงจริง ผู้วิจัยแก้ไขสถานการณ์โดยใช้ห้องแยกกักกันโรคหรือห้องพิเศษภายในหอผู้ป่วยจัดเป็นห้องสัมภาษณ์แทน โดยให้ผู้ให้ข้อมูลนอนพักบนเตียงในท่าที่สบายขณะให้ข้อมูล ส่วนในรายที่มีอาการอ่อนล้ามากจนพูดคุยไม่ไหวห้องแยกกักกันโรคหรือห้องพิเศษไม่ว่าง ผู้วิจัยต้องยกเลิกการสัมภาษณ์

5. ความพร้อมด้านสุขภาพของผู้วิจัยเองมีความเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ความพร้อมด้านร่างกายของผู้วิจัยเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ผู้วิจัยต้องมีการเตรียมพร้อมร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอเพื่อให้ร่างกายมีภูมิต้านทานที่ดี ด้วยการออกกำลังกายเป็นประจำทุกวัน เนื่องจากช่วงเก็บข้อมูลต้องมีการพูดคุยในห้องที่มีเนื้อที่จำกัดและต้องสัมผัสกับเชื้อไวรัสตลอดระยะเวลา 9 เดือน ผู้ให้ข้อมูลบางรายไม่ได้รับการวินิจฉัยที่ชัดเจนว่าติดเชื้อไวรัสหรือไม่ นอกจากนี้การเจ็บป่วยของผู้วิจัยเองมีผลต่อการเข้าพบผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้มีปัญหาเรื่องภูมิคุ้มกันบกพร่องจึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการแพร่กระจายเชื้อต่อผู้ให้ข้อมูลด้วย

ความพร้อมทางด้านอารมณ์และจิตใจของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยมีการสำรวจตนเองถึงความพร้อมก่อนการสัมภาษณ์ แต่บางครั้งผู้ให้ข้อมูลบางรายพูดน้อยมากต้องใช้เทคนิคการกระตุ้นให้บอกเล่ามากขึ้น จนรู้สึกว่าคุณต้องใช้เวลาพักและรู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ไม่มีสมาธิเพียงพอที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ต่อ ผู้วิจัยจึงต้องเป็นผู้ขอยุติการสนทนาครั้งนั้นไป และทำการขอนัดครั้งใหม่ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดแต่การยุติการสนทนามีผลต่อการพูดคุยต่อเนื่องในบางประเด็นได้

จากประสบการณ์การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเข้าใจธรรมชาติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะทำให้การวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความเหมาะสมและส่งผลให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือด้วย

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล (Procedure of Data Analysis)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรายวันและภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว โดยเลือกวิธีใช้ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) โดยบรรยายเป็นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ (Manifest Content Analysis)

การพิจารณาเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปพัวพัน (Moods & Catanzaro, 1988, pp. 437-438; สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 144-146) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การประมวลผลของข้อมูลรายวันที่ได้จากการสังเกต การจดบันทึกภาคสนาม และการสัมภาษณ์บันทึกเทป โดยแยกประเด็นบันทึกออกเป็นเรื่อง ๆ จัดหมวดหมู่ข้อมูลในลักษณะเชิงบรรยาย แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วน ถ้าข้อมูลใดขาดหายจะมีการรวบรวมประเด็นที่ขาดหายเพื่อเตรียมเก็บรวบรวมข้อมูลมาเพิ่มเติมในครั้งต่อไป
2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บันทึกเทป ทำการถอดความข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายออกมาเป็นภาษาเขียน ถอดคำต่อคำ ไม่มีการสรุปหรือตัดแปลงข้อความใด ๆ แล้วนำข้อมูลที่บันทึกทั้งหมดมาวิเคราะห์อ่านข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการบันทึกและข้อมูลจากการถอดเทปหลาย ๆ ครั้ง ทำความเข้าใจและความรู้สึกตามเนื้อหาทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เกี่ยวกับอาการอ่อนล้าภายใต้บริบทที่ศึกษาของแต่ละวัน โดยทำการจำแนกข้อความที่มีความสำคัญนำมาให้รหัสเบื้องต้น (Coding) เพื่อทราบว่ามีผู้วิจัยทำการเลือกและตัดข้อความใดออก จากนั้นนำข้อความที่ให้รหัสมาแบ่งแยกประเภท (Category) โดยจัดกลุ่มตามประเภทหรือลักษณะที่มีความหมายสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันจัดไว้ด้วยกัน โดยพิจารณาความสอดคล้องและครอบคลุมวัตถุประสงค์ตามความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์อาการอ่อนล้า ถึงการให้ความหมาย ปัจจัยที่ทำให้อาการมากขึ้นหรือลดลง การจัดการกับอาการและผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการและความต้องการการดูแลช่วยเหลือจากทีมสุขภาพเพื่อบรรเทาอาการอ่อนล้า อาจได้ทั้งที่เป็นหัวข้อหลัก (Themes) และหัวข้อย่อย (Sub Themes)
3. คัดเลือกหมวดหมู่หลักที่เป็นแกนสำคัญในแต่ละประเภท (Category) ของปรากฏการณ์ทั้งหมดที่รวบรวมได้ นำมาเชื่อมโยงของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเขียนความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างต่อเนื่อง
4. หลังจากนั้นนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากผู้ให้ข้อมูลทุกรายมารวมกัน เพื่อร่วมหาข้อสรุปตามความเป็นจริงที่ปรากฏและให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยอีกครั้ง โดยแสดงออกมาเป็นแผนภาพสรุปประสบการณ์อาการอ่อนล้าในผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ให้เห็นอย่างชัดเจน
5. นำข้อสรุปที่ได้เขียนในลักษณะเชิงบรรยายปรากฏการณ์ทั้งหมด เพื่อสรุปเป็นแนวคิดของประสบการณ์จริงภายใต้การศึกษาประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Trustworthiness)

ผู้วิจัยคำนึงถึงการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยจากแนวทางการสร้างความน่าเชื่อถือที่พัฒนามาจาก ลินคอน และกูบา (Lincoln & Guba, 1985, pp. 301-327) ประกอบด้วย

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องความจริงของสิ่งที่ค้นพบ ซึ่งจะเกิดความน่าเชื่อถือได้เมื่อสิ่งที่ค้นพบนั้นแสดงถึงความเป็นจริงที่บุคคลอธิบายหรือแปลความหมายตรงกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง (Sandelowski, 1986, p. 30 อ้างถึงใน อรสา พันธภักดิ์, 2542, หน้า 68) เทคนิคที่ใช้เพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบและการตีความของข้อมูล กระทำได้โดย การเข้าถึงสนามระยะเวลานานพอ การสังเกตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่สัมพันธภาพและความไว้วางใจ และการตรวจสอบสามเส้า (Lincoln & Guba, 1985, pp. 301-307) โดยทำได้ดังนี้

1.1 การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลต้องมีประสบการณ์อาการอ่อนล้า ผู้วิจัยมีวิธิตำเนินการคัดเลือกจากการพูดคุยกับผู้คิดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่มารับบริการตามหน่วยงานที่กำหนด สอบถามอาการเจ็บป่วยในอดีตและในปัจจุบันว่า ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์อาการอ่อนล้าหรือไม่ โดยให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ประเมินอาการด้วยการรับรู้ของตัวเอง ถ้าผู้ให้ข้อมูลประเมินและยืนยันว่าเคยเกิดอาการหรือขณะนี้ก็ยังคงมีอาการอ่อนล้าอยู่ ผู้วิจัยจึงจะตกลงทบทวนให้เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการสัมภาษณ์ต่อไป

1.2 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล การที่จะได้มาซึ่งประสบการณ์อาการของผู้ให้ข้อมูลที่แท้จริง ผู้ให้ข้อมูลต้องเล่าประสบการณ์อาการอ่อนล้าอย่างไม่ปิดบังและกล้าเปิดเผยความจริงนั้น โดยผู้วิจัยมีความสม่ำเสมอของการปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลที่แผนกผู้ป่วยใน หลังทบทวนเป็นผู้ให้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยยังไม่ทำการสัมภาษณ์ทันที สร้างสัมพันธภาพให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ โดยติดตามเยี่ยมอาการผู้ให้ข้อมูล พูดคุย แสดงท่าทางเป็นมิตร ห่วงใยต่อผู้ให้ข้อมูล ทุกครั้งที่พบ จนผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจ แล้วจึงขออนุญาตทำการสัมภาษณ์เจาะลึก รองลงมา ผู้ให้ข้อมูลพร้อมตอบตกลงเอง ผู้ให้ข้อมูลจะรู้สึกว่าจะสามารถแสดงความคิดเห็นได้เป็นอิสระ การประสานต่อด้วยการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัยมากขึ้น และผู้วิจัยยังสามารถนำคำบอกเล่าครั้งแรกกลับมาพิสูจน์ความเป็นจริงของข้อมูลอีกครั้งด้วย

1.3 การตรวจสอบความตรงของข้อมูล ผู้วิจัยมีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

1.3.1 มีการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน (Methods Triangulation) ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้มาซึ่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับประสบการณ์อาการอ่อนล้า

การสัมภาษณ์ยังเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูลกลับได้ทันทีที่มีประเด็นสงสัย หรือประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลพูดไว้ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแนวคำถามปลายเปิดที่พัฒนามาจากการศึกษานำร่องการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกันสำหรับใช้ถามผู้ให้ข้อมูลทุกรายตรงกัน

การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ผู้วิจัยมีการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกจากสีหน้า ท่าทางทุกครั้งขณะผู้ให้ข้อมูลให้การสัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับอาการอ่อนล้าที่ทำการศึกษา เช่น การแสดงท่าทางความเมื่อยล้าขณะทำการสัมภาษณ์ และสังเกตบริบทรอบข้างขณะทำการสัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนามผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลบันทึกประเด็นสำคัญขณะทำการสัมภาษณ์เป็นคำสั้น ๆ และนำกลับมาเขียนรายละเอียดในสิ่งที่สังเกตเห็นในทันทีหลังการสัมภาษณ์ เพื่อป้องกันการลืมหรือข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง จดบันทึกความรู้สึกร่วมตัวของผู้วิจัยที่มีต่อผู้ให้ข้อมูล สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์รอบข้าง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วจึงนำข้อมูลกลับไปถาม เพื่อตรวจสอบว่ามีความเข้าใจตรงกันกับผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ ถ้ามีข้อมูลไม่ตรงกันก็ทำการสอบถามปรับแก้ข้อมูลให้ตรงกัน

1.3.2 มีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (Data Sources Triangulation)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากตัวบุคคล คือ ผู้ให้ข้อมูล แหล่งข้อมูลจากเพิ่มประวัติการเจ็บป่วย และแหล่งข้อมูลจากการบันทึกทางการแพทย์ ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ให้ข้อมูลอาจรายงานข้อมูลไม่สมบูรณ์ ในเรื่องของอาการอ่อนล้าที่ผ่านมาในอดีตเกี่ยวกับลักษณะของอาการระยะเวลาความถี่ ความบ่อยของการเกิดอาการอ่อนล้า และการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยอาการอ่อนล้า

1.3.3 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่ต่างกัน (Person Triangulation)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล จากพยาบาลผู้ให้การดูแล จากญาติที่มาเฝ้าให้การดูแลและบุคคลในครอบครัวที่มาเยี่ยม เพื่อต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ในเรื่องของกลวิธีการจัดการกับอาการอ่อนล้าด้วยตนเองที่เคยกระทำร่วมกับพยาบาลประจำการในแต่ละเวรและกับญาติผู้ให้การดูแล ตลอดจนเรื่องของความต้องการได้รับการดูแลช่วยเหลือจากแพทย์ พยาบาล และครอบครัว

1.3.4 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน (Time Triangulation)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน เช่น พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลในเวลา เช้า บ่าย เย็น เป็นต้น เพื่อสังเกตอาการอ่อนล้าที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน

1.3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย ใช้การสะท้อนคิดของผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบ

ความคิด ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้วิจัย ความพร้อมของผู้วิจัยต่อกระบวนการ

เก็บรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้การจดบันทึกถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อทำการปรับปรุง แก้ไข โดยผู้วิจัยไม่ได้สรุปหรือตีความขึ้นเอง และข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำมาจากคำสำคัญที่ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยมีการตรวจสอบกลับกับผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของข้อมูลที่วิเคราะห์ว่ามีความเข้าใจตรงกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ผลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ และมีความเข้าใจในบริบทของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ได้อ่านและตรวจสอบ โดยนำมาแก้ไข ปรับปรุงเพื่อความสมบูรณ์ของผลการศึกษา

1.4 การยืนยันข้อมูล ผู้วิจัยมีการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากวิธีการสัมภาษณ์บันทึกเทป ผู้วิจัยจะนำมาถอดข้อความคำต่อคำ โดยไม่มีการตัดแปลงข้อความหรือสรุปความเอง มีข้อความใดไม่ชัดเจนจะตรวจสอบความถูกต้องของข้อความอีกครั้งจากการเปิดฟังเทปซ้ำ และนำข้อมูลที่ถอดเทปแล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันและเพิ่มเติมรายละเอียดที่ยังไม่ชัดเจน ถ้ายังมีข้อความที่ไม่ชัดเจนอีกผู้วิจัยได้นำกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง

2. การนำไปใช้ (Transferability) ผู้วิจัยคำนึงถึงการนำไปใช้ได้ของข้อค้นพบจากงานวิจัยในบริบทที่นอกเหนือจากบริบทที่วิจัยศึกษา หรือสถานที่ศึกษาอื่นภายใต้บริบทและเงื่อนไขที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน โดยผู้วิจัยเขียนบรรยายลักษณะของสถานที่ศึกษา การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงของผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์อาการอ่อนล้า ลักษณะข้อคำถามปลายเปิดที่ใช้สัมภาษณ์โดยผ่านการศึกษานำร่องมาแล้ว ผู้วิจัยได้เขียนขั้นตอนและการตัดสินใจต่าง ๆ ในขณะดำเนินการวิจัยไว้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้ข้อค้นพบครั้งนี้ได้กับผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่มีประสบการณ์อาการอ่อนล้ากลุ่มอื่นที่อยู่ในบริบทคล้ายคลึงกัน

3. ความคงที่ (Dependability) เกณฑ์การประเมินความคงเส้นคงวาของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเขียนบันทึกข้อมูลที่ศึกษาและจัดเอกสารไว้อย่างเป็นระบบเพียงพอให้สามารถตรวจสอบได้ และเขียนบรรยายขั้นตอนการสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนเมื่อผู้วิจัยอีกกลุ่มตรวจสอบเรื่องราว เหตุผลการตัดสินใจข้อมูลในเอกสารที่ผู้วิจัยบันทึกไว้แล้วจะได้ผลการวิเคราะห์ที่ชัดเจนเหมือนกัน หรือไม่ขัดแย้งกัน และการดำเนินการสืบสวนข้อมูลอยู่ภายใต้การควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษาดูแลทุกขั้นตอน ซึ่งเปรียบเสมือนผู้วิจัยอีกกลุ่มตรวจสอบเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษานี้มีความคงเส้นคงวา

4. การยืนยันข้อมูล (Confirmability) เป็นการวัดความเป็นกลางหรือการไม่ลำเอียง ซึ่งการยืนยันความเป็นจริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อ การวิจัยต้องมีขั้นตอนของความน่าเชื่อถือ การคำนึงถึงการนำไปใช้ และความคงที่ ดังกล่าวข้างต้น โดยผู้วิจัยได้มีการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ตลอดการดำเนินวิจัย

เช่น เทปบันทึกเสียง การเขียนบันทึกภาคสนาม แบบบันทึกที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล บันทึกความรู้สึก ส่วนตัวต่าง ๆ การสะท้อนคิดตนเองต่อสิ่งที่ได้สังเกตขณะเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อสามารถอ้างอิง แหล่งข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องซ้ำได้ตลอดเวลา

สรุป ในบทนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการศึกษาประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ เพื่ออธิบายประสบการณ์อาการอ่อนล้าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของบุคคลได้ครอบคลุมความเป็นองค์รวมด้วยการมองผ่านมุมมองของผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ อันเป็นแนวทางช่วยให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญของการวิจัย และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้ตามความเป็นจริง